

“שפטים ושוטרים תיתן לה בכל שעריך
אשר ה' אלוהיך נתן לה לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק”

שינוי כללי המשחק בתחום ביטחון הפנים בישראל

ביטחון הפנים של מדינת ישראל הפך לנדבך מרכזי
בחוסן הלאומי של המדינה

אחד מלקחי מבצע “שומר החומות” החשובים הוא
שעבריינות פלילית ופשיעה בהכרח יזלגו לממד הלאומני

רות וסרמן לנדה

MISGAV • מ ש ג ב
המכון לביטחון לאומי ולאסטרטגיה ציונית
THE INSTITUTE FOR NATIONAL SECURITY & ZIONIST STRATEGY

עקרונות

1. הגדרת תופעת הפשיעה בישראל כ"מכת מדינה".
2. דירקטיבה מדינית ברורה ומדוברת היטב בכמה שפות, מדרג ראש ממשלה ומטה, למיגור הפשיעה והאלימות.
3. הגדרת "בנק עבירות" (הצתות; סחיטת דמי חסות/"פרוטקשן"; החזקה, נשיאה ושימוש בנשק בלתי חוקי; סחר בנשק בלתי חוקי).
4. החמרת ענישה וקביעת ענישת מינימום, כהוראת שעה, בעבור עבירות אלה.
5. הורדת סף ראיות נדרש ל"בנק עבירות" זה, כהוראת שעה.
6. הוספת ענישה כלכלית והחמרתה.
7. הקמת "קבינט" ביטחון פנים, שיוכפף למשרד לביטחון לאומי.
8. הידוק והעצמת הרשות הקיימת לטיפול בסוגיית הבדואים בדרום, והכפפתה למשרד לביטחון לאומי.
9. יצירת רשות להסדרה של סוגיית הבדואים בצפון הארץ, והכפפתה למשרד לביטחון לאומי.
10. הפיכת עיר/מרחב לפיילוט מוצלח בכל הנוגע לסילוק נשק בלתי חוקי והיערכות מחודשת בנושא בטה"פ, במטרה לייצר "סיפור הצלחה" ולבנות מחדש את האמון האבוד במנגנוני האכיפה והחוק.
11. התאמת בניין הכוח המשטרתי למפת האתגרים - תוספת אנשי שטח, מודיעין, טכנולוגיה (הפיכת השיטור לעבודה מועדפת עבור לוחמים משוחררים במשך 4 שנים; מתן תמריצים לשוטרים בנגב ובגליל).
12. יצירת כוח משימה ייעודי במשטרת ישראל לטיפול בפשיעה החקלאית בנגב ובגליל.
13. הגדלה ניכרת ומיידית במצבת כוח האדם גם בתביעה המשטרתית, שבמסגרתה מטופלות כשני שלישי מכלל העבירות.
14. יצירה מיידית של כוח משימה ייעודי בפרקליטות, לטיפול ב"פשיעה בחברה הערבית".
15. הקמת גוף מודיעיני מתכלל בנושא הפשיעה שיכלול את רשות המיסים (מכס, מע"מ, מס הכנסה), את המשטרה ואת הרשות לניירות ערך (בנושא ההשתלטות העבריינית על מכרזים) תחת המשרד לביטחון לאומי. שיתוף המידע יתבצע תוך הקפדה יתרה על ביטחון מידע (מבחני פוליגרף תכופים, סיווג ביטחוני גבוה מאוד לעובדים ועוד).
16. העלאת השכר ותנאי העבודה של השוטרים המתחילים, תוך מתן תמריצים לביצוע איכותי, עידוד העשרה אקדמית והשתלמויות, ותגמול הולם לפעילות בפריפריה.

17. ייעול וזירוז תהליך הבקרה והפיקוח על הביצועים של אנשי אכיפת החוק, באופן שיגביר את הגיבוי הניתן לשוטרים לביצוע עבודתם, למשל לאחר ירי באדם על ידי שוטר או איש ביטחון.
18. יצירת מנגנון אשראי משופר וייעודי לחברה הערבית, בתיאום עם מערכת הבנקאות במדינה (ערבויות מדינה), במטרה למזער את תופעת השוק האפור.
19. זירוז התהליכים ליצירת מקומות כליאה נוספים.
20. יצירת חבילה של "חלופות מעצר" עם מעסיקים במשק, בדגש על הנגב והגליל.
21. יצירת רפורמה בשב"ס. נדרשת עבודת מטה סדורה נפרדת.
22. יצירת רפורמה במערך הכבאות, על רקע הפיכת האיום לאסטרטגי וקל ביותר לביצוע על ידי גורמי פשיעה וגורמים לאומניים. נדרשת עבודת מטה סדורה נפרדת.

הרחבה

נושא ביטחון הפנים הפך לנדבך אסטרטגי בחוסן הלאומי של מדינת ישראל. נגע הפשיעה והאלימות בחברה הערבית התעצם בשנים האחרונות, כמעט באין מפריע, בעוד שמנגנוני החוק נשחקו והוחלשו באופן שיטתי.

לקחי "שומר החומות" (מאי 2021) מראים כי פשיעה בממד הפלילי עלולה לזלוג בקלות לפעילות עוינת בעלת אופי לאומני, ולפיקך ממד הזמן הוא קריטי. העדר דירקטיבה מדינית ברורה והשארת המצב כפי שהוא מסכנים את החוסן הלאומי של מדינת ישראל ואת ביטחון אזרחיה. יתרה מזו, כבר ברור שגורמים עוינים במרחב האזורי (איראן באופן ישיר, חמאס, חיזבאללה, הג'יהאד האסלאמי ועוד) מביטים על היעדר המשילות ופועלים כל העת לאיתור "חוליות חלשות" במרחב הפנימי (גורמים עברייניים בחברה הערבית) במטרה לערער את היציבות בישראל.

מכאן כי יש לנקוט צעדים אחדים בטווח הזמן המידי במטרה לייצב את המצב, ובכלל זה:

1. הגדרה של תופעת הפשיעה בישראל כ"מכת מדינה"

הגדרה מסוג זה איננה בבחינת כלי חקיקתי איתן, אלא איתות ברור מצד המדינה לגורמים העברייניים - וכן לגורמי טרור מחוץ ומבית - כי קיימת נכונות לפגוע אנושות בתשתיות הפשיעה. יהיה בכך הן כדי להרתיע את העבריינים, והן כדי להגביר את תחושת הביטחון האישי של כלל האוכלוסייה, שחלקה איבד זה מכבר את האמון במנגנוני אכיפת החוק.

2. דירקטיבה מדינית ברורה ומדוברת גם לציבור בכמה שפות למיגור הפשיעה והאלימות.

ממד ההסברה נעדר עד כה ממדיניות הממשלה בהקשר זה. לקונה זו משליכה על התחושה ההולכת וגוברת כי אין "אבא ואמא" לתופעת הפשיעה ולהיעדר המשילות ולעבריינות שחוגגת ברחובות המדינה. חשוב לחזק את נדבך התקשורת בין גורמי אכיפת החוק והאוכלוסייה האזרחית, כדי להשיב את האמון שאבד.

ניידת משטרה בתל-אביב (צילום: Jose Hernandez Camera 51)

3. על בסיס הנחת היסוד כי אנו נמצאים במצב "מלחמה" בפשיעה, יש להגדיר "בנק עבירות" (הצרות; סחיטת דמי חסות; החזקה, נשיאה ושימוש בנשק בלתי חוקי; סחר בנשק בלתי חוקי) שבגינן יש להחמיר באופן משמעותי את הענישה, לעגן ענישת מינימום, ולהפחית את סף הראיות.

תהליך החמרת הענישה וקביעת עונשי מינימום ארוך מאוד. בהיעדר הזמן הנדרש ונוכח הצורך במתן מענה מידי לתופעת הפשיעה, חשוב להגדיר עבירות מספר שהופכות את חיי היום-יום של אזרחים רבים לבלתי נסבלים וגורמות לערעור המשילות, ולמקד מאמץ בעבירות אלה.

4. החמרת ענישה וקביעת ענישת מינימום, כהוראת שעה, בגין העבירות שהוגדרו ב"בנק העבירות".

צעדים אלה נדרשים להשבת ההרתעה שאבדה. הליך הענישה בישראל לוקח זמן רב. לעיתים מדובר על שנים מספר מהרגע שבו אדם נעצר ועד לרגע שניתן גזר דינו. אומנם יש מסגרות זמן קבועות בחלקים שונים בהליך, לדוגמה בהגשת כתב האישום (ראו חוק סדר הדין הפלילי [סמכויות אכיפה - מעצרים], תשנ"ו-1996 ס' 61א), אך גם תקנות אלו אינן מבטיחות תמיד את יעילות ההליך. גם כאשר ניתן גזר הדין, פעמים רבות הנאשם זוכה לענישה מקילה. ראיה לכך ניתן למצוא בענישה המקילה שהוטלה על הפורעים השונים בערים המעורבות בזמן מבצע "שומר החומות" בשנת 2021. אחד מן הפורעים נדון בבית המשפט המחוזי בחיפה ל-12 חודשי מאסר בלבד, אף על פי שנטל חלק בהתפרעויות נגד שוטרים והשתתף בהשתתף מלון האפנדי, האירוע שבו מצא אבי הר אבן את מותו לאחר הצתת המלון. אף על פי שמדובר בשני אירועים קשים, וחרף העובדה שלנאשם יוחס לאומני, הוא קיבל עונש מאסר קל. מכאן כי יש הכרח בהחמרת ענישה וקביעת עונשי מינימום לעבירות המוגדרות ב"בנק העבירות", הגם שזו פגיעה זמנית בעקרון הפרדת הרשויות (המחוקקת והשופטת), בכדי למזער במידה ניכרת את תופעת הפשיעה.

5. הורדת סף ראיות נדרש לבנק העבירות (הורדת סף נטל הראיה) - בהוראת שעה.

בכל הנוגע להגשת כתב אישום, מחלקת התביעות במשטרה והפרקליטות דורשות על פי רוב סף ראיתי גבוה מאוד, לעיתים בלתי אפשרי, בדמות "הודעה באשמה" מצידו של החשוד ועוד. לשם המחשה, בשנת 2020 נפתחו בישראל 287,127 תיקים במשטרה. רק ב-44,015 מקרים מתוכם הוגש כתב אישום (עפ"י דו"ח המשטרה לשנת 2020). בהתבצע פשע, למשטרה יש קושי באיסוף ראיות. כתוצאה מכך שיעורי פיענוח הפשיעה נמוכים, עבריינים אינם מאותרים או שאין די ראיות להעמידם לדין, נוצרת נורמה חברתית של אי-הפללה שמולידה סגירת תיקים, הסדרי טיעון ורף ענישה נמוך, וכתוצאה מכך השטח אינו "נקי" וההרתעה נפגעת במידה רבה.

6. הוספה והחמרה של ענישה כלכלית, שכמעט אינה קיימת כיום, כענישת מינימום בחקיקה.

מבדיקה מקיפה עולה כי לא קיימת בחוק הישראלי נורמה של ענישת מינימום כלכלית. בכל ענישה שהיא על העבירות המוגדרות ב"בנק העבירות" יש להוסיף לכליאה גם ענישה כלכלית, שהיא זו שתפגע תדמיתית ומעשית בעבריינים, שהרי המשאבים הכספיים מגדירים, בין היתר, את מעמדם ברחוב. בין היתר, נושא החילוט הוא כלי מעשי ויעיל בהקשר זה.

7. הקמת "קבינט" ביטחון פנים, שיוכף למשרד לביטחון לאומי.

יש להקים "קבינט" שרים מקיף ומתכלל שייתן מענה קבוע לבעיית הפשיעה בכללותה, בהיותה מאיימת כאמור במישור האסטרטגי על המרקם והיציבות של החברה בישראל. הקמת מסגרת זו תהווה איתות נוסף לאוכלוסייה שהממשלה נחושה למגר את התופעה ועומדת לצד האזרח הנורמטיבי שומר החוק, ובמקביל גם תעביר מסר תקיף לעבריינים שטומן בחובו מרכיב הרתעה משמעותי. יתרה מכך, יהיה בכך גם כדי לחזק ולהעצים את המשרד לביטחון פנים.

8. הידוק והעצמת הרשות הקיימת לטיפול בסוגיית הבדואים בדרום, והכפפתה למשרד בטה"פ.

הרשות להסדרה של סוגיית הבדואים בדרום, האמונה בין היתר על מנהלת הבדואים בדרום, הועברה ככלי פוליטי ממשרד למשרד מאז הקמתה והפכה ללא אפקטיבית לאורך השנים. בהינתן כי אוכלוסיית הבדואים בדרום היא מחולל פשיעה משמעותי באזור הנגב (בין היתר בשל היעדר הסדרת קרקעות במשך שנים, תשתיות רעועות, תשתיות חינוך בעייתיות לרבות כוח אדם חסר, היעדר כוח אדם ופריסה מצד מנגנוני אכיפת החוק בכל מרחב הדרום, תופעת פוליגמיה נפוצה שאינה נאכפת ופוגעת בנשים ובילדים, ועוד), חשוב להבין שהתעלמות מהסוגיה הבדואית בכלל, ובדרום בפרט, תמנע טיפול יעיל בפשיעה במדינה.

9. יצירת רשות להסדרה של סוגיית הבדואים בצפון הארץ, והכפפתה למשרד הבט"פ.

נהוג להתייחס לצורך לטפל באוכלוסייה הבדואית בעיקר בדרום הארץ, אולם אחוזי הגיוס בקרב האוכלוסייה הבדואית בצפון ירדו במידה ניכרת לאורך השנים, לצד עלייה חדה בתחושת הניכור של צעירי העדה מהמיינסטרים הישראלי. התעלמות מהמגמה תוביל להסלמה, שכן מדובר באוכלוסייה שפוטנציאלית עשויה לשמש, הן בדרום והן בצפון, כ"בלם" לגורמים עוינים מחוץ למדינה, אך במידה שלא תטופל כראוי עלולה לשמש כזרז לפעילות עוינת. אסור להותיר אוכלוסייה זו ללא טיפול נקודתי, שמצריך עבודת מטה סדורה נפרדת. חשוב להבין כי טיפול בפשיעה קשור קשר הדוק בטיפול באוכלוסייה הבדואית.

10. הפיכת עיר/מרחב לפיילוט מוצלח בכל הנוגע לסילוק נשק בלתי חוקי והיערכות מחודשת בנושא בטה"פ, במטרה לייצר "סיפור הצלחה" ולבנות מחדש את האמון האבוד במנגנוני האכיפה והחוק.

כדאי מאוד לייצר "סיפור הצלחה" בעיר או במרחב ספציפי על מנת להשיב את האמון האבוד של האוכלוסייה בכלל, ושל זו הערבית בפרט, כלפי מנגנוני האכיפה והממשל, וכן כדי לאותת לעבריינים שכוונות הממשלה רציניות בכל הנוגע למלחמה בפשיעה. יצירת

פיילוט, כאבן בוחן שניתן ללמוד ממנה, גם תחומה בזמן ובת-ביצוע לעומת טיפול ברמת המקרו במדינה כולה.

אופנוען משטרה בירושלים (צילום: Jose Hernandez Camera 51)

11. התאמת בניין הכוח המשטרה למפת האתגרים - תוספת אנשי שטח, מודיעין, טכנולוגיה הפיכת השיטור לעבודה מועדפת עבור לוחמים משוחררים במשך 4 שנים; מתן תמריצים לשוטרים בנגב ובגליל).

אינספור דיונים התנהלו בוועדות הכנסת השונות ומעל פלטפורמות ציבוריות ופומביות נוספות בהקשר זה. שוב ושוב נאמר שמשטרת ישראל מונה כ-40,000 שוטרים בברוטו לכל המשמרות והאגפים ולכל משימותיה הרבות ברחבי המדינה. כל זאת, לעיני ולאוזני העבריינים וגורמים עוינים מבחוץ - דבר שפוגע מהותית בממד ההרתעה של גורם אכיפת החוק במדינה. ברור מחד גיסא כי יש לבצע רפורמה וריענון במשטרת ישראל, כבכל גוף, אולם מאידך גיסא אין ספק שאין די כוח אדם, בעיקר זה שמסייר בשטח. על כן הנוכחות המשטרתית ברחובות נמוכה. מציאות זו פוגעת לא רק ביכולת הביצוע אלא כמובן גם בתחושת הביטחון של האזרח, כמו גם בתחושת המסוגלות והשליטה של הגורמים העברייניים. על כן, יש צורך בהגדלת מצבת כוח האדם הלוחם והמסייר במידה ניכרת. הגדלת שכר השוטרים תגביר בהכרח את המוטיבציה להתגייס למשטרה, אולם גם יצירת חבילת תמריצים בדמות דיור בר השגה בנגב ובגליל תדרבן צעירים להצטרף ולשרת דווקא באזורים מועדים. יתרה מזאת, יש להגדיר את העבודה במשטרה כ"עבודה מועדפת" עבור חיילים משוחררים קרביים במשך כארבע שנים, על מנת לעודד כוח אדם איכותי ללמוד ולשרת בד בבד. במקביל לעיבוי שורות המשטרה, יש לבצע בחינה מעמיקה ומיידית של רה-ארגון תפיסות הפעלת המשטרה על ידי המפכ"ל וצוות מטעמו, בדגש על:

- הצבת שוטרים בעלי הכשרה מיוחדת למרחב הפתוח בפריפריה - בעיקר בנגב ובגליל - מעין "מיני צבא" עם מסוקים במקרה של סגירת צירי תנועה מרכזיים/התקוממות אזרחית והפרות חוק וסדר, כפי שהיו ב"שומר החומות".

- התנהלות ייעודית לערים מעורבות.
- הקמת "חדרי מצב" רבים יותר במרכזים עירוניים שיתופעלו על ידי משטרת ישראל בשיתוף עם הרשויות המקומיות ומרכז השלטון המקומי בישראל, במטרה לנתר את הפעילות העבריינית במרחב העירוני, תוך שימוש מרבי באמצעים טכנולוגיים.

12. יצירת כוח משימה ייעודי במשטרת ישראל לטיפול בפשיעה החקלאית בנגב ובגליל.

תופעת הפשיעה החקלאית הפכה לבלתי נסבלת, ואילו מנגד, היעדר סנכרון המערכות (גורמי אכיפת החוק, מנגנוני הפיצוי, מתן סיוע פסיכולוגי לנפגעים ועוד) בולט ביותר. התופעה הגיעה לממדי ענק, ולפיכך מצריכה היערכות ייעודית וייחודית במסגרת משטרת ישראל.

13. הגדלה ניכרת ומיידית במצבת כוח האדם בתביעה המשטרתית, שבמסגרתה מטופלות כשני שלישי מהעבירות.

יש צורך בהול בחיזוק מערך התביעה במשטרת ישראל. הוספת תקנים של שוטרים והגברה של עבודת אכיפת החוק מבלי לתגבר את התביעה המשטרתית תוביל בין היתר לקריסה של מערך התביעה, שממילא עמוס עד לעייפה. כ-90% מהעבירות מטופלות כיום על ידי גורמי תביעה שונים ולא על ידי הפרקליטות, ובתוך כך - כשני שלישי מכלל העבירות מטופלות על ידי התביעה המשטרתית.

14. יצירה מיידית של כוח משימה ייעודי בפרקליטות, לטיפול ב"פשיעה בחברה הערבית".

הפשיעה בחברה הערבית אינה נתפסת כבעלת עניין לציבור. לפיכך, ובהיעדר כוח אדם מספק, הדגש מושם לעיתים על תיקים שהם "תקשורתיים יותר". הקמת יחידות מיוחדות, כפועל יוצא מדיקטיבה מדינית, בכל אחד מגופי התביעה ובכלל זה בפרקליטות, תאפשר מיקוד בתופעת הפשיעה בכלל, ובזו שבחברה הערבית בפרט, ותסייע למזער במידה ניכרת את התופעה. לאחר טיפול בתיק "תקשורתי" אחד/שניים/שלושה, גם "סיפורי ההצלחה" במישור זה (דוגמת הרשעתו של ראש רשות מהחברה הערבית, למשל בגין שחיתות) יהפכו למודל לחיקוי ולגורם מרתיע בעבור אחרים. כיום אין כמעט "סיפורי הצלחה" שכאלה בתחום הפשיעה בחברה הערבית שמטופלים ברמת הפרקליטות.

15. הקמת אגף מודיעיני מתכלל בנושא הפשיעה בכלל, והפשיעה הכלכלית בפרט, במשרד בטה"פ.

האגף יכלול נציגים מרשות המיסים (מכס, מע"מ, מס הכנסה), המשטרה, הפרקליטות והרשות לניירות ערך (בנושא ההשתלטות העבריינית על מכרזים), וימוקם במשרד בטה"פ. שיתוף המידע יתבצע תוך הקפדה יתרה על ביטחון מידע (מבחיני פוליגרף תכופים, סיווג ביטחוני גבוה מאוד לעובדים, ועוד). חשבונות פיקטיביות, השתלטות על מכרזים ועוד הפכו לשכיחות מאוד ודורשות היערכות מתואמת בין הגופים השונים.

16. העלאת שכר ותנאי השוטרים המתחילים, תוך מתן תמריצים לביצוע איכותי, עידוד העשרה אקדמית והשתלמויות, ותגמול הולם לפעילות בנגב ובגליל.

השכר הוא אחת הסיבות העיקריות לפרישה גדולה ממשטרת ישראל. שכר נטו של שוטר מתחיל נע בין 6,700-7,500 ש"ח בממוצע, תלוי בתפקיד, הגם שבשנתיים האחרונות חלה עלייה מסוימת אם כי לא ניכרת בשכר. על חוקרים בתחנות בחברה הערבית לקבל

מענק שנתי של 6,000 ש"ח, ואילו על סיררים ובלשים בתחנות אלו לקבל מענק שנתי של 4,000 ש"ח. על אופנוענים במשטרה לקבל מענק שנתי של 6,000 ש"ח, על חוקרים בכל תחנות המשטרה לקבל מענק שנתי של 5,000 ש"ח ועל משרתים במוקד 100 לקבל מענק שנתי של 4,000 ש"ח. כל זאת, במטרה להעלות את המוטיבציה ולתגמלם בהתאם לסיכון ולעבודה הקשה שעליהם לבצע. יש להוסיף על כך הטבות שונות המוענקות לשוטרים, כדי לדרבן ולשמר את השוטרים, הצעירים בעיקר, להמשיך בתפקיד, מתוך מחשבה כי בעתיד התנאים שלהם ישתפרו במידה רבה. שוטרים רבים חשים שהם אינם מגובים מצד הקצונה הבכירה, ומנגד אינם מוערכים דיים על ידי האזרחים. חלק גדול מתחושה זו נובע מגובה השכר. לא פעם השוטרים נדרשים לעבוד במשמרות כפולות, כאשר אין כמעט מרווח נשימה בין המשמרות. שוטרים "מוקפצים" מביתם פעמים רבות, וסידור העבודה שנשלח לשוטרים לקראת סוף השבוע נתון תמיד לשינויים בשל היעדר כוח אדם. מעבר לשכר המוגדל, שיסייע דה פקטו לכלכלת הבית, הרי שמעמד השוטר בעיני עצמו ובעיני הציבור ישודרג במידה ששכרו ישודרג.

יש לשקול מתן הטבות מס לשוטרים שמוכנים להעתיק את מקום מגוריהם לנגב ולגליל, ולתגמל סיררים ולוחמים במשטרה על ידי העלאתם לראש רשימת המועמדים למיזמים מטיבים, דוגמת "מחיר למשתכן". כמו כן, ניתן ורצוי להגדיר את עבודת השיטור כעבודה מועדפת עבור לוחמים משוחררים מצה"ל ולייצר מיזמי דיור ייעודיים לשוטרים דוגמת מיזמי הדיור עבור משרתי הקבע בצה"ל. על ציר הזמן, ולאחר ייצוב והסדר מצבת כוח האדם במשטרה, ניתן יהיה - בהתאמה - להציב קריטריונים מוקפדים יותר ויותר לקבלת שוטרים נוספים לשורות המשטרה.

17. ייעול וזירוז תהליך הבקרה והפיקוח על הביצועים של אנשי אכיפת החוק, באופן שיגביר את הגיבוי שניתן לשוטרים לביצוע עבודתם.

אין מנוס מקיום הליך בקרה מוקפד על השימוש בכוח אל מול אזרחי המדינה. עם זאת, הנושא המרכזי ברשימת הסיבות לפרישה ממשטרת ישראל הוא תחושת היעדר הגיבוי של שוטרים מצד מפקדיהם בעיקר בכל הנוגע לשימוש בכוח ובנשק. לפיכך יש לייעל ולזרז ככל הניתן את תהליך הבקרה על השימוש בכוח, קרי - לקצר את משך הזמן לבדיקת שימוש בנשק ולנהוג בהקפדה יתרה על כללי ביטחון המידע באשר לזהות הנבדקים על מנת לשמור על פרטיותם.

18. יצירת מנגנון אשראי משופר וייעודי לחברה הערבית, בתיאום עם מערכת הבנקאות במדינה (ערבויות מדינה), במטרה למזער את תופעת השוק האפור.

השוק האפור זוהה כגורם מרכזי לפשיעה וכ"מזון" לגורמי פשיעה. תופעת הירי מועצמת גם על רקע קיומו של שוק אפור נרחב. זהו תחום פעילות עיקרי של גורמי הפשע ביישובים ערביים, המפעילים ענישה אלימה כנגד מי שאינו משלם את חובותיו. השוק האפור ניזון מהיקפי מזומנים גדולים, הנמצאים בידי הציבור משלל סיבות שלא תפורטנה כאן, אולם כל אלה מזינים את השוק האפור בסכומים גדולים מאוד. לצד תופעות של כסף שחור, עבירות הלבנת הון והלוואות בריבית גבוהה, ישנן גם עבירות נלוות של אלימות קשה, סחיטה, איומים וכיו"ב. קיים קשר חזק בין פעילותו של השוק האפור בחברה הערבית, שמבוסס מן הסתם על כסף מזומן, לבין תופעות של אלימות ופשיעה חמורה. על כן, כדי להפחית את ממדי הפשיעה והאלימות יש לרוקן את השוק עד כמה שאפשר ממזומנים. בנושא בינוי, רבים מאזרחי ישראל הערבים פונים לשוק האפור. כסף שנשאר מחוץ

למערכת הפיננסית עלול להזין באופן ישיר ועקיף פעולות לא חוקיות, ואלה מביאות לתופעות שליליות. נציין שאנו מתכוונים כאן לכספים שבין היתר הושגו בדרכים תקינות, אולם עקב נוהג תרבותי מתנהלים במנותק מהמערכת הבנקאית. הנושא מצריך פתרונות מימון ואשראי לחברה הערבית. כמעט אין סניפי בנק ברחוב הערבי, והבנקים אינם מעניקים מסגרות אשראי ו/או אישורים למשכנתאות לאזרחים ערבים. כיום, גם אם אדם מעוניין להפקיד את חסכונו בנק, יש סיכוי נמוך מאוד שבנק יסכים לקלוט את הכסף בשל ניהול סיכונים בתחומי העלמת מס, הלבנת הון ומימון טרור. בפועל, כסף רב נותר "מחוץ למערכת הבנקאית" ומגביר עסקאות מזומנים, שחוק המזומנים נועד לצמצמן, וזאת בהצלחה חלקית בלבד. התוצאה היא פגיעה באזרח ובמשק כולו. השתרשות הנוהג מייצרת מצב שהאזרחים הערבים ממעטים להחזיק בחשבונות בנק ובכרטיסי אשראי בהשוואה לחברה היהודית. חלק מתופעה זו מקורה בהיעדר אמון והיכרות של החברה הערבית עם הבנקים, שנתפסים כגורם ממסדי. הבנקים מסרבים לתת משכנתא בעקבות אי רישום נכסים במרשם המקרקעין (טאבו). מחקר של בנק ישראל מצא כי מתוך כלל המשכנתאות שניתנו בשנים 2010-2014 רק כ-2% ניתנו ללקוחות ערבים. בהיעדר יכולת (ורצון) של האזרחים הערבים לקחת הלוואות ומשכנתאות מהבנק, ובהינתן נורמות של עבודה במזומן ואי-דיווח על הכנסות, מתפתח שוק מקביל, "אפור", שמגלגל לפי ההערכות יותר ממיליארד ש"ח בשנה. הכסף הזה משמש להלוואות פרטיות, ששיעורי ההחזר עליהן גבוהים במידה רבה מהריבית הבנקאית ומגיעים לגובה של עשרות אחוזים לחודש. ארגוני הפשיעה גובים את ההחזרים הללו באגרסיביות.

בית הסוהר שיקמה (צילום: ChameleonsEye)

לפיכך, יש צורך בבחינת פתרונות מימוניים:

- הקלה במתן אשראי על ידי בדיקת היתכנות לקידום פתרונות בנק פרטי מפוקח המתמחה במתן אשראי לחברה הערבית.
- הקמת קרן להלוואות של מפעל הפיס עבור האוכלוסייה הערבית הכוללת פיילוט בעיר ערבית.
- בתוך כך יש צורך לטפל גם בחברה עצמה; ליצור מנגנון דיווח סביר ומקל. למשל, עידוד האוכלוסייה לרישום נכסים בטאבו כדי שניתן יהיה להתחיל ולאפשר מתן משכנתאות.

19. יצירת מקומות כליאה נוספים.

סוגיית תקן הכליאה: בישראל קיימים כיום 32 מתקני כליאה על סוגיהם השונים בניהול ופיקוח השב"ס. אומנם בשנים האחרונות יש מגמה של צמצום מספר האסירים בישראל, אך בתי הסוהר ומתקני הכליאה עדיין סובלים מתפוסה מלאה, וצפיפות שאינה עומדת בתקן ובנהלים שנקבעו בפסיקת בג"צ בנושא (ראו בג"ץ 1892/14 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון פנים, נבו 13.06.2017). בעקבות הפסיקה הצטמצמו דרמטית מספר תאי הכליאה בשל הרחבת תנאי המחיה לכל אסיר שנקבעו בפסה"ד האמור. על פי דו"ח מבקר המדינה לשנת 2020, לפני פסיקת בג"ץ היו בישראל כ-21 אלף תאי כליאה בקירוב; לאחר הפסיקה החלו בשירות בתי הסוהר לפעול על מנת לעמוד בתקנים שנקבעו, ובשנת 2020 צומצם מספר תאי הכליאה לכ-18 אלף תאים בקירוב, כאשר אם תיושם הפסיקה באופן מלא יהיו בישראל רק כ-13,850 תאי כליאה בקירוב. תקן הכליאה בישראל כיום על פי צו בתי הסוהר [(שחרור מנהלי) (קביעת תקן כליאה) (הוראת שעה) (מס' 2), התשפ"ב-2022], עומד על 14,100 כלואים. בסוף מאי 2022 התקיים דיון בוועדת ביטחון פנים של הכנסת, שם הציג נציג שב"ס כי באותם ימים עמד מספר הכלואים על 14,995, כלומר בחריגה מצו בתי הסוהר. בשל הצפיפות לא נותר למשרד לביטחון הפנים ולשב"ס אלא לעשות שימוש בצו השחרור המנהלי ולשחרר לפחות 852 (באותה תקופה) כלואים, ללא ועדת שחרורים על פי העקרונות הקבועים (ראו סעיפים 68א-168 ותוספת ראשונה לפקודת בתי הסוהר). בכך, יוצאים לחופשי אסירים אשר לא סיימו לרצות את עונשם כפי שנקבע על ידי בית המשפט בשל אילוצים מנהליים גרידא. ועדת השחרורים רשאית להעניק שחרור מוקדם לאסירים העומדים בתנאים מסוימים (בין אם קיצור קצוב, קיצור "שליש", שחרור על תנאי ועוד). השחרורים מבוצעים כמובן על פי חוק ותקנות הנקבעים מראש (חוק שחרור על-תנאי ממסר, תשס"א-2001, נוהל ועדות שחרורים בין משרדי מיום 07.11.2021 ועוד), אך מעצם הידיעה של נאשמים, עוד טרם הוכרע גזר דינם, כי הם עשויים להיות מועמדים לקיצור שלישי מהעונש שיוטל עליהם, קיימת פגיעה אינהרנטית נוספת ברמת ההרתעה של בתי המשפט ושלטון החוק.

לפיכך:

- א. יש צורך בהול בבניית מתקנים נוספים.
- ב. יש לצמצם את תופעת "הדלת המסתובבת" ושחרור מוקדם של אסירים באמצעות תוכנית שיקום שתכלול הטבות למפעלים בפריפריה להעסקת אסירים משוחררים שהיו כלואים על עוונות של עד 3 שנות מאסר.
- ג. יש להעלות את כמות האסירים המשתקמים (=עד 3 שנות מאסר).
- ד. יש ליצור חבילת "חלופות מעצר" עם מעסיקים במשק, בדגש על הנגב והגליל. בכך למעשה המדינה תיטיב עם המשק, וכן עם הקניית נורמות נכונות בעבור האסיר/ה והכשרתו/ה לחזרה לחברה.

20. יצירת רפורמה בשב"ס. נדרשת עבודת מטה סדורה.

21. יצירת רפורמה במערך הכבאות, על רקע הפיכת האיום לאסטרטגי וקל ביותר לביצוע על ידי גורמי פשיעה וגורמים לאומניים. נדרשת עבודת מטה סדורה.

פגישות עם בכירים לשעבר מהמשרד לביטחון פנים ומשרד המשפטים, ביניהם:

- עו"ד דן אלדד - שימש כמנהל המחלקה הכלכלית בפרקליטות המדינה משנת 2013. שימש כממלא מקום פרקליט המדינה בחודשים פברואר-אפריל 2020.
- האלוף איתן דנגוט, לשעבר מתאם פעולות הממשלה בשטחים.
- ניצב בדימוס שמעון לביא, לשעבר מפקד מרחב הצפון במשטרת ישראל.
- צ'יקו אדרי, לשעבר מנכ"ל המשרד לביטחון פנים ומפקד מחוז ירושלים במשטרת ישראל.
- עו"ד ניצב יוסי סדבון, לשעבר מפקד מרחב דן, ר"א חקירות, מפקד מחוז יהודה ושומרון, ממ"ז מחוז מרכז.
- שורה ארוכה של ראיונות עם שוטרים ושוטרים לשעבר, כמו גם עם נציגי משפחותיהם וגמלאי משטרת ישראל.

דו"חות:

- דו"ח ועדת המנכ"לים לפשיעה ואלימות במגזר הערבי (יולי 2020).
- דו"ח ועדת פלמור להתמודדות עם השלכותיה השליליות של הפוליגמיה.
- דו"ח מבקר המדינה - השיטור ואכיפת החוק בערים מעורבות באירועי "שומר החומות" ובעת שגרה.
- דו"ח מררי (אוגוסט 2022).
- דו"ח סטטיסטיקה של המשטרה לשנת 2020.